

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗИНА
СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ПРОГРАМА
атестаційного екзамену
«Теорія, історія та методи соціології»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 054 «Соціологія»
освітньо–професійної програми
«Соціально-політичні та маркетингові дослідження»
денної та заочної форм навчання

Затверджено на засіданні
науково-методичної комісії соціологічного факультету
протокол № 6 від 10 квітня 2024 р.
Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

Харків — 2024

Програма атестаційного екзамену є нормативним документом для контролю знань студентів, які претендують на отримання диплому бакалавра з соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Програма складається з питань за базовими дисциплінами, які викладалися протягом чотирьох років навчання, а також рекомендованої літератури.

Вступ до соціології. Об'єкт, предмет і функції соціології. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ і процесів. Структура соціологічної системи знання. Фундаментальна та прикладна, теоретична та емпірична соціологія. Рівні соціологічного знання: вищий рівень - загальносоціологічні теорії (макросоціологія та мікросоціологія); середній рівень - теорії середнього рівня; нижчий рівень - знання, отримані за допомоги емпіричних соціологічних досліджень. Категоріальний апарат соціологічної науки: фактори розвитку. Соціологія в системі наук про суспільство і людину. Соціологія і філософія, соціологія і історія, соціологія і математика, соціологія і соціальна психологія тощо. Поняття та основні персоналії протосоціології. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки. Періодизація розвитку соціології (за М. Елброу). Сучасний стан, основні напрямки та проблеми соціологічної науки в Україні. Поняття та види професійної соціологічної діяльності. Основні компетентності соціолога-професіонала (знання, вміння, навички, професійно-ділові якості). Поняття професійної етики. Основні положення професійного кодексу соціолога — члена Соціологічної асоціації України.

Історія соціології. Предмет історії соціології. Проблема періодизації історії соціології та можливі критерії виділення певних етапів в історико-соціологічному процесі. Методологічна проблематика та її еволюція. Особливості виникнення та розвитку соціології в окремих країнах (Франція, Великобританія, Німеччина, Італія, Росія, США та ін.). Основні напрямки в підходах до аналізу історико-соціологічного процесу: хронологічний, проблемний, національний, персоніфікований та ін. Позитивізм О. Конта. О. Конт про завдання соціології. Закон трьох стадій інтелектуального розвитку суспільства О. Конта. Особливості біолого-еволюційної соціології. Органіцизм Г. Спенсера, його вчення про загальну еволюцію. Характеристика соціального організму через його функції. Передумови виникнення психологічного напрямку в соціології. Психологія народів (В. Вундт). Психологія натовпу (Г. Лебон). Теорія наслідування (Г. Тард). «Генезис та телезис» у концепції Л. Уорда. Інстинктивізм у соціології. Соціологічні аспекти психоаналізу. Роботи З. Фрейда «Незадоволеність культурою», «Майбутнє однієї ілюзії», «Тотем та табу». Загальна характеристика та коло проблем інтеракціонізму. Теорія «дзеркального Я» Ч.Х. Кулі. Символічний інтеракціонізм Дж.Г. Міда. У. Томас та Чиказька школа в соціології. Поняття установки. «Теорема Томаса». Формальна соціологія Ф. Тьонніса. Робота Ф. Тьонніса «Спільнота та суспільство». Основні поняття соціологічної концепції Г. Зіммеля. Культура в концепції Г. Зіммеля. Робота Г. Зіммеля «Філософія грошей». Матеріалізм як теорія пізнання. Матеріалістичне розуміння історії. Вчення про класову боротьбу. Теорія ідеології. Роботи К. Маркса та Ф. Енгельса. «Капітал», «До критики політичної економії» (К. Маркс), «Походження сім'ї, приватної

власності та держави» (Ф. Енгельс). «Розуміюча соціологія» М. Вебера. Веберівська інтерпретація капіталізму в його роботі «Протестантська етика та дух капіталізму». Соціологія релігії М. Вебера. Політична соціологія М. Вебера. Роботи М. Вебера «Політика як покликання та професія», «Наука як покликання та професія». Соціологізм Е. Дюркгайма. Поняття соціального факту. Поняття інституту й соціальної функції в теорії Е. Дюркгайма. Соціологія релігії Е. Дюркгайма. Роботи Е. Дюркгайма «Правила соціологічного методу», «Про поділ суспільної праці». Завдання та метод соціології у концепції В. Парето. Теорія соціальної поведінки В. Парето. Теорія еліт В. Парето.

Історія емпіричної соціології. Передумови виникнення емпіричної соціології (історичні, соціокультурні, методологічні). Основні етапи розвитку вітчизняної емпіричної соціології. Провідні дослідницькі центри в Україні. Емпірична соціологія в Західній Європі. Вихідні позиції емпіричної соціології у Франції: відмінності уявлень про соціальну реальність у «соціальній фізиці» О. Конта та «соціальній фізиці» А. Кетле. Концепція соціального факту Е. Дюркгайма та її емпіричне обґрунтування в роботі «Самогубство». Зародження емпіричної соціології в Англії. Робота Ч. Бута «Життя й праця населення Лондона»: вихідні завдання й практика масових соціальних обстежень. А. Баулі та перші спроби використання вибіркового методу в соціальному обстеженні. Значення вибіркового методу для становлення емпіричної соціології. Г. Спенсер і його підхід до обґрунтування методології нової науки про суспільство. Опора на факти в роботі Г. Спенсера «Основи соціології». Американська емпірична соціологія: Чиказька школа та її роль у становленні емпіричної соціології. Дослідження представників Чиказької школи. «Польський селянин в Європі та Америці»: методологія й методи дослідження. Виникнення індустріальної соціології. Е. Мейо та Хотторнські експерименти: вихідні позиції й основні результати, методи досліджень. Робота С. Стауффера «Американський солдат»: основні завдання дослідження, використання кількісних методів аналізу емпіричних даних. П. Лазарсфельд, його роль у розвитку методів емпіричної соціології та дослідженні засобів масової інформації. Робота П. Лазарсфельда «Марієнталь». Робота Р. Лінда та Х. Лінд «Пересічне місто» («Middle town»): мета й завдання дослідження, методи збору інформації. Використання методів емпіричної соціології в електоральних опитуваннях Дж. Геллапа, Е. Роупера, А. Кросслі.

Історія української соціології. Історичний контекст розвитку української суспільної думки у XVI—XIX ст. Головні риси української суспільної думки у XVI—XIX ст. Ідеї та діяльність М. Драгоманова в українській соціології кінця XIX—початку XX століття. Соціологічна творчість І. Франка. Проєкт створення наукової соціології Б. Кістяківського. Наукова діяльність М. Ковалевського в контексті української, російської та світової соціології. Генетична соціологія М. Грушевського. Специфіка української соціологічної думки другої половини XIX—початку XX ст. Сучасна українська соціологія: основні дослідницькі центри, представники, напрямки теоретичних та емпіричних досліджень.

Соціологія: основи теорії. Мультипарадигмальність соціології. Синтетичні теорії в соціології. Постмодерн та необхідність нового соціологічного знання. Законодавча соціологія та соціологія інтерпретативна. Поняття «соціальне». «Соціальна дія» як родові поняття в соціології. Модель

одиночної дії Т. Парсонса. Поняття соціальної реальності. Подвійна природа соціального простору (за П. Бурдьє). Органічна та механічна солідарність. Типологія соціальної дії М. Вебера та Ю. Хабермаса. Типові змінні Т. Парсонса. Соціальна взаємодія: різновиди, принципи регуляції. Відносини панування-підлеглості (ієрархічні взаємодії). Влада. Система соціальних інститутів. Ознаки суспільства. Структурна композиція суспільства. Загальна теорія систем у соціології. Суспільство як система, що самоорганізується. Типологія суспільств. Соціокультурні відмінності модерну й постмодерну. Теорії інформаційного суспільства. Постфордизм. Інформаціональний капіталізм. Теорія гнучкої спеціалізації. Соціокультурні ефекти глобалізації. Соціальні властивості культури. Соціально-історичні системи уявлень про світ: міф, релігія, ідеологія. Цінності та норми. Девіантна поведінка. Соціальна диференціація та соціальна нерівність. Засади соціальної стратифікації. Соціальна мобільність. Маргінальність.

Сучасні соціологічні теорії. Характеристика основних гносеологічних проблем соціології та її епістемологічних альтернатив (реалізм/номіналізм; холізм/індивідуалізм; утопія/ідеологія; мікро-/макротеорія; порядок/конфлікт). Пояснення та розуміння: дві традиції епістемології (позитивізм, метод розуміння). Джерела ідей функціоналізму. Т. Парсонс: класичний функціоналізм, теорія соціальної дії. Типи функціональних пояснень. Р. Мертон: критика положення про функціональну єдність суспільства. Неофункціоналізм. Дж. Александер: перетворення «формальної соціології» в структурно-функціональний підхід. Структурний функціоналізм. Постпарсоніанське теоретизування в соціології. Соціологія конфлікту. Нова ліберальна програма Р. Дарендорфа та Л. Козера. Ю. Хабермас про завдання соціальної теорії. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса: передумови та основні положення. Драматургічна соціологія І. Гофмана. Робота І. Гофмана «Представлення себе іншим у повсякденному житті». Поняття соціальної стигми. Феноменологія, символічний інтеракціонізм та етнометодологія: основні поняття та методи. Соціологія Е. Гідденса. Теорія структурації: дуальність, «правила та ресурси», «діяльність». Класифікація правил та ресурсів у відповідності до трьох основних понять — легітимація, панування та позначення. «Діючий» та його «знання», рівні знання: «дискурсивна свідомість» і «практична свідомість». Відтворення структури у просторі та часі. Соціальні інститути та їхні характеристики. Глобалізація як соціальний процес. Структурний конструктивізм П. Бурдьє. Критика об'єктивізму, інтеракціонізму, феноменології та утилітаризму. Від конфлікту інтересів — до класового конфлікту. Соціальна практика як «зацікавлена дія». Habitus. Н. Луман: типи соціальних систем. Теорія комунікації. Теорія соціокультурної еволюції.

Постмодерне теоретизування в соціології. Modernity, Post-modernity, High modernity, Trans-modernity. Історицизм та критицизм. Витоки постмодерністського теоретизування. Філософські засади соціологічних теорій прагматизму. Специфіка прагматистського акціонізму. Прагматистська «раціональність». Деконструктивізм у неопрагматизмі. Неопрагматизм Р. Рорті, Х. Патнема, Д. Девідсона, У. Куайна.

Глобалізація як предмет соціологічної рефлексії. Типи теорій глобалізації. Глобалізація як лінійний процес модернізації. Світ-системна теорія І. Валлерстайна. Модель світової культури (М. Арчер, М. Феверстоун,

Р. Робертсон). Теорія глобальної спільноти (Е. Гідденс). Модель глобальної системи. Теорія «суспільств, базованих на знанні» (Н. Стер). Модель «макдональдизації» Дж. Рітцера. Глобалізаційна концепція споживання.

Конфліктологія. Діалектична теорія конфлікту (К. Маркс, Р. Дарендорф). Конфліктний функціоналізм (Г. Зіммель, Л. Козер). Структурні елементи конфлікту. Динаміка конфлікту. Основні етапи розвитку конфлікту. Переговори як технологія розв'язання конфліктів. Соціальна напруженість як поняття та феномен.

Соціологія культури. Соціологічне визначення культури. Соціологія культури: коротка історія дисципліни. Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури. Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність. Феномен влади, пряма й дискурсивна влада. Поняття культурних механізмів влади. Символ як елемент культури. Символічний простір, символічний капітал, символічна влада. Символ у процесах номінації, класифікації, кодифікації. Соціологічне визначення ритуалу. Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти. Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята. Ритуали в процесах легітимації влади. Міф у культурі. Характеристики міфологічного мислення. Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом. Міф та цінності. Міфологічне мислення та явище натуралізації. Культурна неоднорідність та поняття полікультурності. Концепти осягнення культурної неоднорідності. Критика концептів культурної неоднорідності та її критерії. «Інший» у перспективі полікультурного суспільства. Соціокультурна номенклатура «Іншого». Культурні механізми розрізнення груп та категорій: «чужий» та «ворог» у перспективі реалізації влади в суспільстві. Культурне розмаїття як ресурс розвитку суспільства. Культурна політика національної держави та проблеми толерантності. Культурна неоднорідність та матриця домінування.

Економічна соціологія. Евристичні можливості моделі економічної людини і моделі соціологічної людини. Соціальна економіка М. Вебера. Дослідження впливу соціальних інститутів на економічне життя суспільства (Т. Веблен). Гроші як соціокультурне явище (Г. Зіммель). Економіка і релігія у працях М. Вебера. Розподіл праці з погляду соціології (Е. Дюркгайм). Економіка і суспільство в теоріях структурного функціоналізму. Соціальна структура і ролі в економіці капіталізму (В. Зомбарт, Й. Шумпетер). Політика й економіка (Д. Кейнс). Соціальна критика ринкової економіки К. Поланьї. Ринок і свобода особистості у працях Ф. Хайєка. Соціально-економічні групи: критерії визначення, типи, сприйняття в суспільній свідомості, особливості соціологічного аналізу. Середній клас і його економічний потенціал. Бізнесові еліти та їхня соціальна відповідальність. Характерні риси економічної культури країн з розвиненою капіталістичною економікою. Зміст, структура, функції економічної свідомості як елементу економічної культури. Стереотипи сприйняття та реакції людей на економічні перетворення в суспільстві. Господарські ідеології, їхні характеристики. Ідеологічні гібриди і соціально-економічна політика. Особливості соціологічного вивчення економічної поведінки. Соціокультурна детермінація економічної поведінки різних суб'єктів господарювання в сучасній Україні. Зміст, структура, функції та види економічної поведінки. Місце підприємців у ринковій економіці, їхня ідентифікація, моделі підприємницької поведінки. Зайнятість і ринок праці.

Інституційна структура ринку праці. Соціальні умови, функції ринку праці. Внутрішні та зовнішні ринки праці (П. Дерінгер, М. Піоре). Основні моделі сегментованого ринку праці (Ч. Лідбітер, Дж. Аткинсон та ін.). Фактори сегментації ринку праці. Гендерні асиметрії на ринку праці. Адаптація та соціальні наслідки втрати роботи; канали, механізми і форми працевлаштування. Активна соціальна політика у сфері зайнятості та її соціологічне забезпечення.

Соціологія реклами. Реклама як соціальний інститут. Функції реклами на макро- і мікросоціальних рівнях. Реклама як предмет соціологічного та економічного аналізу. Рекламні технології як засіб управління споживацькою поведінкою. Довіра та відчуження: соціологічна концепція Г. Зіммеля. Довіра та способи її формування (Дж. Коулмен, Ф. Фукуяма). Основні методи впливу, що використовуються в рекламній діяльності. Роль референтних груп в рекламному впливі. Презентація продукту реклами іншим у світі повсякденності: аплікації теорії І. Гофмана до реклами.

Соціологія сім'ї та молоді. Сім'я як соціальний інститут та як мала соціальна група. Історичний характер функцій сім'ї. Поняття специфічних та неспецифічних функцій. Основні функції сучасної сім'ї. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту. Поняття фамілізму та фамілістичної культури. Дофамілістичний етап розвитку сім'ї. Розвиток сім'ї у доіндустріальному суспільстві. Сім'я на індустріальному етапі розвитку суспільства. Виникнення сім'ї сучасного типу. Відмінні риси традиційної та сучасної моделей сім'ї. Сучасний стан сім'ї як соціального інституту. Основні тенденції змін у сфері шлюбно-сімейних відносин на сучасному етапі. Поняття сімейної поведінки особистості та її різновиди. Поняття шлюбної поведінки та шлюбного вибору. Складові шлюбної поведінки. Поняття сексуальної поведінки та основні цілі сексуальної поведінки. Соціальний аспект сексуальної поведінки. Взаємозв'язок сексуальної та репродуктивної поведінки. Поняття репродуктивної поведінки, специфіка її соціологічного вивчення. Структура репродуктивної поведінки. Рутинна та проблемна репродуктивна поведінка. Поняття планування сім'ї. Основні концепції планування сім'ї. Життєвий цикл сім'ї. Критерії конструювання життєвого циклу сім'ї. Сутність та зміст сімейної політики. Сімейна політика держави як чинник трансформації інституту сім'ї. Проблеми формування сімейної політики в сучасній Україні. Проблематика соціологічних досліджень сім'ї. Специфіка макросоціологічного та мікросоціологічного підходів до вивчення сім'ї. Макросоціологічні (еволюційна теорія або інституційно-історичний підхід, функціоналістські теорії, конфліктологічні теорії, феміністські теорії) та мікросоціологічні (символічний інтеракціонізм, теорія обміну, етнометодологія, психоаналіз) теорії сім'ї.

Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія. Історія виникнення, сучасний стан, перспективи розвитку соціології молоді. Об'єкт, предмет та функції соціології молоді. Теоретико-методологічні засади соціологічного вивчення молоді. Основні напрямки, методологія та методика досліджень молоді у вітчизняній та світовій соціології. Молодь як соціально-демографічна група. Вікова стратифікація суспільства. Місце та роль молоді в соціальній структурі. Визначення вікових меж молоді як соціальної та соціологічної проблеми. Соціально-психологічні особливості молодіжного віку. Соціально-

статусні характеристики різних груп молоді. Молодь України в соціально-демографічному вимірі. Державна молодіжна політика та соціальна робота з молоддю. Соціалізація молоді та ювентизація суспільства як взаємозумовлені процеси. Соціологічні тлумачення процесів соціалізації особистості: від позитивізму до постмодернізму. Взаємодія поколінь як фактор соціалізації молоді та ювентизації суспільства. Покоління X, Y, Z, Alpha: відмінності свідомості та поведінки. Соціальні ідентичності і соціокультурні практики сучасної молоді: глобальний та регіональний контексти. Культурний капітал сучасної молоді: його джерела, динаміка та факторна зумовленість. Молодь в умовах суспільства ризику. Суспільство, що трансформується, як соціокультурний простір для актуалізації ризикогенних практик молоді. Молодіжні девіації: основні форми, причини та фактори поширення. Молодь як агент політичного поля України: аналіз політичних орієнтацій молоді і факторів, що їх зумовлюють. Молодь в умовах глобалізації. Антиглобалістський молодіжний рух. Молодіжна повсякденність у контексті дозвілєвої діяльності сучасного українського юнацтва. Молодь в умовах пандемії COVID-19 та російсько-української війни.

Методологія та організація соціологічного дослідження. Поняття про методологію, теорію, метод, техніку, процедуру й методику соціологічного дослідження. Кількісні та якісні підходи до дослідження соціальної реальності. Види соціологічних досліджень. Програма соціологічного дослідження, її призначення у проведенні соціологічного дослідження, структура й основні функції. Проблема соціологічного виміру й можливі підходи до її рішення. Основні типології шкал. Шкалування. Вибірковий метод. Репрезентативність вибіркової сукупності, її основні критерії та способи контролю. Основні види похибок при використанні вибіркового методу: випадкові й систематичні. Причини виникнення помилок вибірки й способи зниження їхнього рівня. Дизайн-ефект вибірки. Вимоги до визначення обсягу вибіркової сукупності. Контроль і ремонт вибіркової сукупності. Методи корекції вибірки. Основні види імовірнісної вибірки. Систематичний відбір при проектуванні імовірнісних вибірок. Стратифікована (районована) вибірка. Кластерна вибірка. Прості й складні схеми формування вибіркової сукупності. Багатоступінчаста вибірка. Побудова територіальної вибірки. Сполучення стратифікованої вибірки й кластерного підходу. Маршрутний метод. Всеукраїнська (національна) вибірка. Неімовірнісні способи відбору респондентів і домогосподарств. Квотна вибірка. Метод основного масиву. Цільовий відбір. Метод «снігової кулі». Основні етапи організації соціологічного дослідження. Структура соціологічного дослідження, підготовка й організація його проведення. Пілотажне дослідження при підготовці соціологічного дослідження. Проведення польових робіт. Види контролю якості збору даних. Організаційно-економічні аспекти проведення соціологічного дослідження. Принципи роботи з інтерв'юерами. Написання звіту і його презентація. Дослідницька етика.

Методи збору соціологічної інформації. Різновиди методів збору даних: опитування, спостереження, аналіз документів. Вибір методу збору даних у залежності від стратегії дослідження (кількісна, якісна). Вибір методу збору

даних у залежності від дизайну дослідження (експеримент, крос-секційний, лонгітюдний, кейс-стаді, порівняльний). Критерії якості даних: надійність, валідність (зовнішня, внутрішня, конструктна, екологічна).

Поняття вимірювання в соціології. Етапи вимірювання: створення теоретичної моделі досліджуваного явища, концептуалізація понять дослідження, відбір емпіричних індикаторів (операціоналізація та побудова моделей вимірювання), побудова вимірювальних шкал та формулювання питань інтерв'ю / анкети. Поняття вимірювальної шкали. Рівні вимірювання та типи шкал.

Метод опитування як джерело соціологічних даних. Кількісні та якісні опитування. Класифікації опитувальних методів за кількістю та рівнем компетентності респондентів. Опитувальні техніки: PAPI, CATI, CAPI, CASI, TAPI, SAPI, CAWI. Визначення соціологічного інтерв'ю та анкетних опитувань; відмінності між цими методами опитування. Різновиди інтерв'ю: за ступенем формалізації, за ситуацією проведення, персональні (F2F) та групові інтерв'ю. Особливості комунікативної взаємодії інтерв'юера і респондента: «ефект інтерв'юера», «ефект респондента». Різновиди анкетування: очне (роздаткове) і заочне (пресові опитування, поштові опитування, інтернет-опитування). Поняття інтернет-опитування, онлайн-опитування, веб-опитування. Онлайн-панель: особливості її формування та використання. Види онлайн-опитувань: електронною поштою; неконтрольоване веб-опитування; онлайн-панелі (веб-панелі) інтернет-користувачів з онлайн-рекрутингом чи з офлайн-рекрутингом; онлайн-панелі, які є репрезентативними для населення в цілому. Комбіновані опитування (mixed-mode surveys). Програмне забезпечення для проведення онлайн-опитувань.

Питання як елементарний технічний інструмент опитування. Структура питання: формулювання та область пошуку відповіді. Традиційні питання і питання-індикатори. Формат питань: відкриті, закриті та напівзакриті. Різновиди закритих питань (дихотомічні та поліваріантні, альтернативні та питання-меню тощо). Зв'язок закритих питань різних типів з рівнями вимірювання. Особливості застосування відкритих та закритих питань. Різновиди питань інтерв'ю / анкети: різні синтаксичні форми (запитання, твердження), використання графічних елементів (зображень та схем), питання за ступенями складності, особисті та безособові питання, прямі та непрямі питання, проєктивні питання. Табличні питання. Нейтральні та сенситивні питання. Різні техніки стимулювання щирості в сенситивних питаннях. Питання зі спеціальними функціями: питання-фільтри, контрольні питання (шкали брехні, питання-пастки) тощо. Основні вимоги до формулювання питань інтерв'ю / анкети. Основні вимоги до списку варіантів відповіді (альтернатив) та шкал.

Структура анкети / бланка інтерв'ю. Вітання респондентів: призначення та обов'язкові пункти. Соціально-демографічний блок (паспортичка): призначення, склад, особливості розташування в анкеті. Композиція простих та складних питань. Композиційне розташування загальних та особистих питань. Основні вимоги до дизайну опитувального листа.

Призначення й застосування методу фокусованих групових інтерв'ю в соціологічних, маркетингових, політологічних дослідженнях. Проведення фокус-групи: умови (фокус-групове приміщення), тривалість фокус-груп тощо.

Організація фокус-групи: ролі в дослідницькій команді. Проведення серії фокус-груп: визначення числа фокус-груп у серії. Методи відбору (рекрутингу) учасників фокус-груп. Вимоги до складу учасників фокус-груп. Ознаки для сегрегації учасників. Вимоги щодо статі й віку учасників. Кількість учасників фокус-групи. Гайд фокус-групи: призначення, робота модератора з гайдом під час фокус-групи. Структура гайду. Особливості та вимоги до питань гайду. Вимоги до роботи модератора фокус-групи, стилі роботи модератора. Техніки корекції групової дискусії. Критерії перевірки якості фокус-групи.

Царина застосування методу соціометрії в соціологічних дослідженнях. Мета соціометричного дослідження. Особливості соціометричного опитування. Етапи соціометричного опитування; важливість етапу соціометричної розминки. Соціометричний критерій. Різновиди соціометричних питань-критеріїв. Параметрична і непараметрична процедура соціометричного опитування. Соціометричне обмеження. Соціоматриця — табличний метод обробки соціометричних даних. Впорядковані соціоматриці. Соціограма — візуалізація соціометричних даних. Різновиди соціограм (утрупування, конвенціональна, концентрична, локограма, карта-монограма). Індивідуальні соціометричні індекси (соціометричний статус члена групи й індекс психологічної експансивності, індекс обсягу взаємодії членів групи, індекс взаємності виборів). Групові соціометричні індекси (індекси згуртованості та конфліктності групи, індекс обсягу взаємодії в групі, індекс взаємності виборів у групі). Члени групи, які зміцнюють або послаблюють групу. Вивчення структури групи: ядро групи, підгрупи.

Царина застосування методу соціологічного спостереження. Пряме й непряме спостереження. Включене та зовнішнє спостереження. Відкрите й приховане спостереження. Структуроване й неструктуроване спостереження. Спостереження лабораторне, польове або спровоковане у звичайних умовах. Систематичні та несистематичні спостереження. Використання фото-, відео-, аудіотехніки для спостереження.

Сфера застосування методу аналізу документів у соціології. Поняття «документ» у соціології. Різновиди документів. Види дослідження документів: неформалізоване (традиційне, якісне) і формалізоване (кількісне). Критерії доцільності застосування кількісного аналізу документів. Види традиційного аналізу документів: зовнішній і внутрішній аналіз. Проблема достовірності документальної інформації. Метод контент-аналізу: сутність та завдання методу, область застосування. Етапи проведення контент-аналізу. Операціоналізація понять дослідження в контент-аналізі: виділення категорій аналізу, визначення одиниць аналізу (сміслових одиниць) та одиниць рахунку, складання класифікатора контент-аналізу. Процес кодування, заповнення протоколів (бланків) контент-аналізу, робота кодувальника.

Експеримент як метод і дизайн дослідження. Можливості та обмеження експериментального методу в соціології. Типи змінних в експерименті: незалежні змінні (експериментальні фактори), залежні змінні, позаекспериментальні змінні. Внутрішня та зовнішня валідність результатів експерименту. Різновиди соціальних експериментів: реальні (натуральні) та уявні, наукові й прикладні, проектні й ретроспективні, однофакторні й багатофакторні, контрольовані й неконтрольовані, лабораторні та польові. Паралельний і послідовний експерименти. Плани експериментів: «до-після» без

контрольної групи, «до-після» з контрольною групою, «тільки після» з контрольною групою, «нібито до-після» з контрольною групою. Методи вирівнювання складу контрольної та експериментальної груп.

Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації. Поняття «соціологічна інформація», різновиди соціологічної інформації. Первинна та вторинна соціологічна інформація. Соціологічна інформація та соціологічні дані. Методологічні принципи аналізу соціологічних даних. Логіка та основні етапи аналізу соціологічних даних. Статистичні методи аналізу даних та задачі, що розв'язуються з їхнім застосуванням. Якісні та кількісні методи аналізу даних. Поняття розподілу ознаки. Аналіз одновимірних та двовимірних розподілів як базові процедури аналізу даних. Засоби аналізу одновимірних розподілів. Кореляційний аналіз та аналіз двовимірних розподілів. Процедури статистичного виводу: статистичне оцінювання та статистична перевірка гіпотез. Призначення методів статистичного оцінювання. Види статистичного оцінювання: точкове оцінювання; інтервальне оцінювання. Довірчий інтервал: сутність та приклади застосування довірчих інтервалів у соціологічному дослідженні. Перевірка статистичних гіпотез як засіб перевірки робочих гіпотез соціолога. Аналіз розбіжностей: сутність та застосування в соціологічних дослідженнях. Необхідність аналізу розбіжностей у соціологічних дослідженнях. Зміст аналізу розбіжностей та етапи його проведення. Значущість розбіжностей, необхідність урахування значущості розбіжностей при порівнянні характеристик досліджуваних соціальних груп. Факторний аналіз: його сутність, різновиди та задачі, що розв'язуються із застосуванням факторного аналізу. Кластерний аналіз: його сутність, різновиди та задачі, що розв'язуються за допомогою кластерного аналізу. Регресійний аналіз: його сутність, різновиди та задачі, що розв'язуються за допомогою регресійного аналізу. Засоби та особливості візуалізації результатів соціологічного дослідження.

Роль сучасних інформаційних технологій в обробці й аналізі соціологічної інформації. Планування обробки даних соціологічного дослідження: 1) вибір комп'ютерної програми; 2) визначення методів аналізу даних. Етапи обробки даних соціологічного дослідження. Специфіка представлення, зберігання й обробки даних у пакеті SPSS. Особливості розрахунку одновимірних розподілів у пакеті SPSS. Особливості розрахунку двовимірних розподілів у пакеті SPSS. Фільтри: поняття фільтра та необхідність побудови фільтрів при аналізі емпіричних даних. Особливості обробки у пакеті SPSS даних, що виміряні за допомогою номінальної шкали з сумісними альтернативами. Обчислення статистичної значущості розходжень у пакеті SPSS. Розрахунок довірчих інтервалів у пакеті SPSS. Реалізація факторного, кластерного та регресійного аналізу в пакеті SPSS.

Рекомендована література:

Теорія та історія соціології

1. Арбеніна В. Л. Етносоціологія. Навчальний посібник. Харків : ХНУ

- імені В.Н.Каразіна. 2007. 316 с.
2. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки ; пер. з фр. Г. Філіпчука. Київ : Юніверс, 2004. 688 с.
  3. Балакірева О.М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві. *Український соціум: соціологічні дослідження та моніторинг соціальної політики*. 2002. № 1. С. 21-32.
  4. Бекешкіна І. Е. Етноконфліктологічний підхід до сучасної ситуації в Україні. Київ, 1994.
  5. Борисов Р. Макс Вебер і сучасність: модернізація, раціоналізація, легітимація. *Український соціологічний журнал*. 2020. № 25. С. 14-22.
  6. Бурлачук В. та ін. Історія української соціології : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2018.
  7. Вакуленко С.М. Соціологія сім'ї: навчально-методичний посібник для викладачів і студентів. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2003. 159 с.
  8. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму ; пер. з нім. О. Погорілого. Київ : Наш формат, 2018. 216 с.
  9. Гансова Е.А. Соціологічні школи та напрямки в Україні наприкінці ХІХ – початку ХХ століть (Соціологія в Україні чи українська соціологія?) : навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2000. 64 с.
  10. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку ; пер. з англ. Н. Клиничук. Львів : Кальварія, 2006. 474 с.
  11. Гіденс Е. Соціологія ; пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник ; наук. ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с.
  12. Глазунов С.В. Соціологія сім'ї : навч. посібник для вищ. закл. освіти. Дніпропетровськ : РВВДД, 2000. 140 с.
  13. Головаха Е., Паніна Н. Пострадянська деінституціоналізація і становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. № 4. С. 5-22.
  14. Головаха Є. І. Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні. Київ : Ін-т соціології НАНУ, 1997.
  15. Гуменюк Л. Й. Соціологія : хрестоматія (від першоджерел до сучасності): навчальний посібник. У 2-х томах. Львів : ЛьвДУВС, 2019.
  16. Даниленко О. Я., Ковальова І. Д., Мусієздов О. О. Історія соціології : навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2004. 330 с.
  17. Драгоманов М. П. Вибране. Київ : Либідь, 1991. 688 с.
  18. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії ; пер. з фр. Г. Філіпчука та Зої Борисюк. Київ : Юніверс, 2002.
  19. Економічна соціологія : навч. посібник / за ред. В. М. Ворони, В. Є. Пилипенка. Київ : Ін-т соціології НАН України, 1997. 273 с.
  20. Етнонаціональна структура українського суспільства / В.Б. Євтух, В.П. Трощинський, К.Ю. Галушко, К.О. Чернова. Київ : Наукова думка, 2004. 342 с.
  21. Зарубіжна соціологія (ХХ – початок ХХІ ст.): хрестоматія / відп. ред. В.Г. Городяненко. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. 656 с.
  22. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). Київ : Либідь, 1993. 336 с.

23. Іванов В.Ф. Соціологія масової комунікації : навч. посібник. Київ : ВПУ "Київськ. ун-т", 2000. 209 с.
24. Історія соціології (класичний період) : навч. посіб. : [у 2 ч.] / Оксана Гнатчук ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2016.
25. Історія соціології : навчальний посібник / за ред. І. П. Руценка. Харків : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с.
26. Історія української соціології : навчальний посібник до курсу «Історія класичної соціології». Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2018. 88 с.
27. Кістяківський Б.О. Вибране / ред. В.Ф.Жмир, Упоряд. Л.П. Депенчук / Бібліотека часопису "Філософська і соціологічна думка"; Українські мислителі. Київ : Абрис, 1996. 512 с.
28. Коваліско Н. В. Основи соціальної стратифікації : Навч. посіб. Львів : Магнолія-2006, 2007. 32 с.
29. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк, 1996. 105 с.
30. Конфліктологія : підручник для студентів вищ. навч. зал. юрид. спец. / за ред. професорів Л. М. Герасіної та М. І. Панова. Харків : Право, 2002. 256 с.
31. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: (фрагменти). *Хроніка '2000*. 1993. № 3-4 (5-6). С. 158-191.
32. Лисиця Н. М., Полякова Я. О. Соціально-економічні аспекти розвитку рекламної діяльності. Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. 232 с.
33. Малюк А. Імперіалізм у марксовій концепції глобалізації. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019. № 3. С. 33-61.
34. Мілль Джон Стюарт. Про свободу : Есе ; пер. з англ. Київ : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. 463 с.
35. Молодь у дзеркалі соціології / за заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. Київ : УІСД, 2001. 210 с.
36. Пандемія COVID-19 в Україні: соціальні наслідки / за наук. ред. В.П. Степаненка. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2021. 406 с.
37. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. № 1. С. 5-26.
38. Патнам Р. Д. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії / пер. з англ. Київ : Основи, 2001.
39. Пилипенко В. Людина в ринковому суспільстві: орієнтації, поведінка, культура. Київ : ПУ "Фоліант", 2005. 224 с.
40. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації : колект. моногр. / за ред. Л.Г. Сокурянської. Харків : Вид. центр Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна, 2000. 206 с.
41. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник. Київ : МАУП, 2003. 360 с.
42. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття : навч. посіб. Київ : Либідь, 1996. 224 с.
43. Попова І. М. Соціологія. Пропедевтичний курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ТанDEM, 1996. 271 с.
44. Рудницька Т. М. Етнічні спільноти України: тенденції соціальних змін. Київ : Ін-т соціології НАН України, 1998. 176 с.

45. Ручка А., Танчер В. Курс історії теоретичної соціології. Київ : Наукова думка, 1995. 224 с.
46. Сокурянська Л. Г. Вступ до соціології : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2011. 156 с.
47. Сокурянська Л. Г. Соціологія молоді : навчально-методичний посібник. Харків : ВЦ ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 54 с.
48. Сорока Ю. Г. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття іншого: монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012.
49. Соціологія : Словник-довідник термінів і понять / Є.А. Біленький, М.А. Козловець, І.В. Саух, В.О. Федоренко. Київ : Кондор, 2006. 371 с.
50. Соціологія XIX – початку XX століття: хрестоматія / за ред. В.Г. Городяненка. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2007. 628 с.
51. Соціологія : [навч. посіб.] / за ред. С.О. Макєєва. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : ТОВ «Знання»; КОО, 2008. 566 с.
52. Соціологія : терміни, поняття, персоналії : навч. словник-довідник для студ. вузів / за ред. В.М. Пічі. Київ : Каравела, 2002.
53. Структурні виміри сучасного суспільства : навчальний посібник / за ред. С. Макєєва. Київ, 2006. 372 с.
54. Сучасна українська сім'я: медико-соціальні аспекти : монографія / Лісовий В.М., Шурма І.М., Коробчанський В.О., Лантух А.П., Вакуленко С.М., Мірошніченко М.С. Харків : Майдан, 2009. 268 с.
55. Сучасна харківська сім'я в соціологічному вимірі / С. М. Аніпченко, Р. І. Борисов, С. М. Вакуленко, О. С. Зубарєв, Л. Г. Сокурянська / за редакцією Л.Г.Сокурянської. Видавництво «Парус-Друк». 2020. 64 с.
56. Тарасенко В. Концептуальні основи соціології XXI ст. // *Соціологічна теорія: традиції та сучасність* : навч. посіб. / за ред. А. Ручки. Київ, 2007. С. 7-49.
57. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство ; пер. з нім. Н. Комарова, О. Погорілий. Київ : Дух і літера, 2005. 262 с.
58. Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурянської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 520 с.
59. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності / за ред. В. Ворони, М. Шульги та ін. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 714 с.
60. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. / за ред. член-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макєєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2023. 344 с.
61. Фройд З. Вступ до психоаналізу ; пер. з німецької Петро Таращук. Харків : КСД, 2015. 480 с.
62. Фройд З. Невпокій в культурі ; пер. з німецької Ю. Прохасько. Київ : Априорі, 2021. 120 с.
63. Хижняк Л. М. Перетворення організацій в умовах соціально-економічних змін. Харків : Основа, 1999. 270 с.
64. Черниш Н. Й. Соціологія : підручник за рейтингово-модульною системою навчання. 5-те вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2009. 468 с.

65. Шаповал М. Соціологія українського відродження. Київ : Україна, 1994. 45 с.

Методологія та організація соціологічного дослідження

1. Bryman's Social Research Methods - Liam (Senior Lecturer in Social Policy – Bok av Liam (Senior Lecturer in Social Policy, Tom (Lecturer in Research Methods Clark, Social Work Foster, Luke (Reader at the School of Social Sciences Sloan, Alan Bryman (Former Professor of Organizational and Social Research). Oxford University Press. 2021
2. Data Analysis for Social Science: A Friendly and Practical Introduction -Elena Llaudet, Kosuke Imai/ Princeton University Press. 2022
3. Designing Surveys: A Guide to Decisions and Procedures (Undergraduate Research Methods & Statistics in the Social Sciences) - Ronald F. Czaja and Johnny E. Blair | 2004
4. Developing Research Questions - Patrick White | 2017
5. Digital Sociologies - Jessie Daniels , Karen Gregory, et al. | 2016
6. Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics: North American Edition by Andy Field | 2017
7. Doing a Successful Research Project: Using Qualitative or Quantitative Methods - Martin Brett Davies and Nathan Hughes |, 2014
8. Focus Groups as Qualitative Research, Second Edition (Qualitative Research Methods Series 16) 2007 2nd Edition - David L. Morgan
9. Handbook of Research Design and Social Measurement by Delbert C. Miller and Neil J. Salkind | 2002
10. Interdisciplinary: Research Process, Method, and the Body of Law (Palgrave Socio-Legal Studies) - Didi Herman and Connal Parsley | 2022
11. Interviewing Experts (ECPR Research Methods) - A. Bogner, B. Littig, et al. | 2009
12. Introducing Quantitative Methods: A Practical Guide by Daniela Aidley | 2018
13. Introduction to Social Research - Keith F Punch – Bok - Quantitative and Qualitative Approaches av Keith F Punch
14. Investigating the Social World: The Process and Practice of Research, Third Edition - Russell K. Schutt | 2001
15. Kish L. Survey Sampling. John Wiley and Sons, Inc., New York, 1965.
16. Longitudinal Research (Quantitative Applications in the Social Sciences) Sam Houston State University, University of Colorado, USA. 2022
17. Methodological Thinking: Basic Principles of Social Research Design 2nd Edition - Donileen R. Loseke/ SAGE Publications Inc. 2016
18. Quantitative Applications in the Social Sciences | - Scott Menard | Princeton University Press 2002
19. Quantitative Social Science: An Introduction in tidyverse - Kosuke Imai (Author), Nora Webb Williams/ Princeton University Press | 2022
20. Questions and Answers in Attitude Surveys: Experiments on Question Form, Wording, and Context - Howard Schuman | 1981

21. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches - John W. Creswell and J. David Creswell | 2017
22. Research Methods (Society Now Series)/ Routledge/ 2nd Edition - Patrick McNeill
23. Research Methods and Society: Foundations of Social Inquiry - Linda Dorsten | 2005
24. Research Methods in the Social Sciences: An A-Z of key concepts | 2021
25. Social Research Methods - Heftef, 2022 Forfatter: Alan Bryman, Edward Bell, Jennifer Reck, Jessica Fields
26. Social Research Methods 4th Edition - David Dooley/ Lebanon, Indiana, U.S.A.: Pearson, 2000
27. Social Science Experiments: A Hands - on Introduction New Edition / Cambridge University Press | 2022
28. Sociological Methods: A Sourcebook 1st Edition, Kindle Edition - Norman K. Denzin / Routledge | 2017
29. Sociological Practice: Linking Theory and Social Research - Derek Layder / SAGE Publications Ltd | 2011
30. Sociological Research Methods, 2nd edition - Martin Bulmer/ Routledge | 1996
31. Sociological research: Philosophy and methods (The Dorsey series in sociology) - Henry L Manheim | 1977
32. Statistics for the Social Sciences - R. Mark Sirkin | 1999
33. Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners - Virginia Braun and Victoria Clarke | 2013
34. Survey Research Methods (Applied Social Research Methods) Part of: Applied Social Research Methods, 2013
35. The How To of Qualitative Research - Janice Aurini , Melanie Heath , et al. | 2022
36. The Rules of Sociological Method: And Selected Texts on Sociology and its Method Paperback – February 25, 2014 - Emile Durkheim
37. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер. з фр. Г. Філіпчука. К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
38. Виноградов О.Г. Надійність S–R запитальника емоційного реагування // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. Київський національний університет імені Тараса Шевченка; К.: Логос, 2013. – Вип.19. С.111–118.
39. Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS : навч.-метод. посіб. – Луцьк: «Вежа», 2008. – 164 с.
40. Горлач Н.Л, Кремень В.М. Соціологія. Підручник. – К: Центр навчальної літератури. 2019. 808 с.
41. Злобіна О. Інтерпретація ключових понять // Соціальна регуляція поведінки в умовах суспільної нестабільності: [монографія] / за ред. О. Злобіної. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2013. – С.22–32.
42. Ковальська Є.В. Методологічні засади індексу статусної характеристики Уорнера. Український соціум, 2017, № 3 (62). С. 68–76.
43. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 269с.
44. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження : курс лекцій. – К.:

- Інститут соціології НАН України, 2007. – 320 с.
45. Паніотто В., Харченко Н., *Методи опитування: Підручник*. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2017. – 342с.
  46. Паніотто В.І. *Методичні особливості проведення екзит-полів/ В.І.Паніотто, Н.М.Харченко // Соціологія політики: підручник у 2-х частинах*. – К.: Видавництво Європейського ун-ту, 2011. – Т.2, Ч.2. – С.283–301.
  47. Пилипенко В.С. *Предмет дослідження // Соціологічна енциклопедія*. – К.: Академвидав, 2009. – С.300.
  48. Прибиткова І. *Статистичний аналіз та вимірювання в соціологічних дослідженнях. Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. – 2012. – №3. – С.99–114.
  49. Сальнікова С. *Вибірка у соціологічному дослідженні: підручник*. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 252 с.
  50. Сальнікова С.А. *Конструювання змісту, особливостей та рівнів вимірювання релігійності (за даними емпіричного соціологічного дослідження). Український соціум*, С. 108–119
  51. Сальнікова С. А. *Організація та методи вибіркового досліджень. Соціологія: тестові завдання*. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013.
  52. Стукало С. *Якість роботи опитувальної мережі: до постановки проблеми // Загальна соціологія. Хрестоматія / за ред. проф. В. Г. Городяненка*. – Д.: Вид-во ДНУ, 2006. – С.502–509.
  53. *Сучасні методи збору і аналізу даних у соціології. Матеріали VI Міжнародних соціологічних читань пам'яті Н.В. Паніної / за наук. ред. Є.І. Головахи та Т.Я. Любивої*. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2013. – 140 с.
  54. Черняк О.І. *Техніка вибіркового досліджень*. - К.: МІВВЦ, 2001. – 248 с.
  55. Чурилов М. *Вибірка в соціологічному дослідженні // Соціологія: навч. посібник / за ред. С.О. Макєєва*. – 4-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – С.463–483.
  56. *Шкільна освіта в умовах війни: стан, можливості, обмеження: Колективна монографія / Р. Борисов, О. Голіков, А. Крайнюков, В. Кутирьова, А. Ніколаєвська, Л. Сокурянська / за ред. Л. Сокурянської*. Харків: Управління освіти адміністрації Салтівського району Харківської міської ради. 2023. 168 с.

Методи збору соціологічної інформації

1. Паніна Н. *Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій*. — Київ, 2007.
2. Паніотто В., Харченко Н. *Методи опитування*. – К., 2017.
3. Сальнікова Світлана. *Вибірка у соціологічному дослідженні : підручник / Світлана Анатоліївна Сальнікова*. – Луцьк, Вежа-Друк, 2021. – 252 с.
4. Батаєва К. *Контент-аналіз телереклами. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.*: Видавничий дім «Кондор», 2018. – С.253-286.
5. Батаєва К. *Контент-аналіз кібертекстів. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія,*

- Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С.287-317.
6. Батаєва К., Коритнікова Н. Контент-аналіз шкільних підручників. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С.318-366.
  7. Горбачик О. Комп'ютерна обробка текстів у якісних та кількісних соціологічних дослідженнях. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006. № 1. С. 124-133.
  8. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
  9. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. 5-е вид. Київ: Видавничий дім “Професіонал”, 2008. – 240 с.
  10. Костенко Н. Кількісне і якісне: взаємні претензії та спільні перспективи/ Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник. За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. С. 8-26.
  11. Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу: моделі та практики. Київ: Центр вільної преси, 2003. – 140 с.
  12. Кутуєв П. Соціологія: історичні витоки та сучасні трансформації. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2009. № 3. С. 183-197.
  13. Переверзєв О.С. Сучасні практики використання новітніх неопитувальних методів збору даних у соціології. Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. 2017. Т. 196. С. 19-24.
  14. Савченко О. Наративний аналіз як засіб дослідження досвіду на особистісному рівні. East European Journal of Psycholinguistics. 1(2). С. 94-102.
  16. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник. За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. – 400 с.

Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації

1. Amrhein V., Trafimow D., Greenland S. Inferential Statistics as Descriptive Statistics: There Is No Replication Crisis if We Don't Expect Replication. The American Statistician. 2019. Vol. 73. Issue sup1: Statistical Inference in the 21st Century: A World Beyond $p < 0.05$. P. 262-270. URL: <https://doi.org/10.1080/00031305.2018.1543137>.
2. Jakobsen T. G., Mehmetoglu M. Applied statistics using Stata: a guide for the social sciences. Sage Publications Ltd. 2022
3. Meeker W. Q., Escobar L. A., Pascual, F. G. Statistical methods for reliability data. John Wiley & Sons. 2022
4. Бахрушин В.Є. Методи аналізу даних. Запоріжжя: КПУ, 2011. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/metDataManing.pdf>.
5. Василенко О.А., Сенча І.А. Математично-статистичні методи аналізу в прикладних дослідженнях. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2012. URL: http://www.dut.edu.ua/ru/uploads/1_377_27629033.pdf.

6. Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS: Навч. посіб. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. –164 с.
7. Кислова О.М., Кузіна І.І. Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації. Харків: Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. URL: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16069>.
8. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій / 2-е видання, доповнене. Київ, 2007. – 320 с.
9. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних. К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 269 с.
10. Паянок Т.М., Задорожня Т.М. Статистичний аналіз даних : навчальний посібник. Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2020. – 312 с.
11. Богдан О.В. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К.: Дух і Літера, 2015. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7700/Bogdan_SocResearch.pdf?sequence=5&isAllowed=y.
12. Грицюк П.М., Остапчук, О.П. Аналіз даних: Навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2008. URI: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/14727>.
13. Данилевич С.Б. Комп'ютерні технології багатовимірного аналізу даних: навч. посібник для студентів ф-ту «Референт-перекладач». Харків: Вид-во НУА, 2021. – 48 с.
14. Клебанова Т.С., Гур'янова, Л.С. Чаговець, Л.О., Панасенко О.В., Сергієнко О.А., Гурьянова Л.С., Сергиенко Е.А. Бізнес-аналітика багатовимірних процесів. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 271 с.
15. Панченко Л.Ф. Грамотність у галузі даних: визначення, підходи, напрями формування. Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право. 2019. С. 118-126.
16. Повідайчик О.С., Жиленко Р.В. Методи досліджень у соціальній роботі: навч. посібник. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2018. – 164 с.
17. Телейко А.Б., Чорней Р.К. Математико-статистичні методи в соціології та психології: Навч. посіб. К.: МАУП, 2007. – 424 с

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Атестаційний екзамен спрямований на виявлення навичок самостійного творчого мислення й письмового послідовного викладу знань та власних думок студентів.

Екзаменаційне завдання складається із трьох запитань, по одному з проблематики історії, теорії та методів соціології.

Максимальна оцінка за атестаційний екзамен – 200 балів. Відповідаючи на питання з екзамену, студент повинен показати вміння чітко, логічно й грамотно представляти свої знання, формулювати думки, структурувати інформацію, точно і повно відтворювати факти та аналізувати їх, аргументувати свої висновки. Екзамен вважається зданим за умови набору студентом не менше як 100 балів.

Кількість балів за відповідь на кожне питання розподіляється таким чином:	1 питання	2 питання	3 питання
Повнота, логічність та аргументованість відповіді	18 балів	14 балів	14 балів
Самостійність відповіді, відсутність плагіату	16 балів	12 балів	12 балів
Глибокі знання, вміння аналізувати та робити висновки	24 бали	20 балів	20 балів
Аргументованість висновків	12 балів	8 балів	8 балів
Грамотність, охайність оформлення відповіді	10 балів	6 балів	6 балів
Усього	80 балів	60 балів	60 балів